

Laagdrempelige vroegsignalering met SPARK

SPARK18 is een gespreksmethode voor het vroeg signaleren van - risico op - opvoed- en opgroei problemen bij kinderen van achttien maanden. Jeugdverpleegkundigen kunnen hiermee gestructureerd en oplossingsgericht met ouders in gesprek over mogelijke zorgen. Het Nederlands Jeugdinstituut nam de methode op in de databank Effectieve Jeugdinterventies. Ingrid Staal, één van de initiatiefnemers van de SPARK-methode, geeft een inkijkje.

Ingrid Staal is van origine jeugdverpleegkundige en studeerde verplegingswetenschap aan de Universiteit Utrecht. Ze was adviseur bij de GGD Zeeland en werkt momenteel als onderzoeker en adviseur bij het Nederlands Centrum Jeugdgezondheid en een dag per week als onderzoeker bij het Erasmus MC. In 2016 is zij gepromoveerd op onderzoek naar de vroegsignalering van opvoed- en opgroei problemen bij jonge kinderen, waar de ontwikkeling van en het onderzoek naar de effectiviteit van de SPARK-methode een onderdeel van was.

De jeugdgezondheidszorg is de uitgelezen plek om vroegtijdig (beginnende) problemen in een gezin te signaleren. De zorg is beschikbaar voor alle kinderen en jongeren - van negen maanden tot achttien jaar - en hun ouders. Van alle kinderen onder de één jaar en hun ouders heeft 98% regelmatig contact met de jeugdgezondheidszorg, denk maar aan het consultatiebureau. Bij kinderen tussen de één en vier jaar is dit ongeveer 90%.

Huisbezoek

De SPARK-methode is ontstaan vanuit een opdracht van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport in 2002, om de vroegsignalering van opvoed- en opgroei problemen binnen de jeugdgezondheidszorg te verbeteren. Een opzet voor een huisbezoek door jeugdverpleegkundigen rond de leeftijd van achttien maanden was voor Ingrid Staal - toen adviseur bij de GGD Zeeland - en collega's het startpunt. Hiervoor ontwikkelden en testten zij een gespreksmethode, die later de SPARK18 zou worden. Eerst was er kritiek: het voeren van zo'n gesprek tijdens een huisbezoek zou teveel tijd kosten. Volgens Ingrid Staal is de kracht van de SPARK-methode juist dat het een laagdrempelige

en tegelijkertijd volledige manier is om de vragen en zorgen van ouders op een gestructureerde en oplossingsgerichte manier in kaart te brengen, in de eigen omgeving van gezinnen. Onderzoek ondersteunt dit.

Wat is SPARK?

SPARK is een acroniem voor Signaleren van Problemen en Analyse van Risico bij opvoeden en ontwikkeling van Kinderen. De methode is uitgewerkt in een handleiding, website, training en e-learning module, en opgenomen in diverse richtlijnen van de jeugdgezondheidszorg. Er zijn verschillende materialen en formulieren beschikbaar om professionals en ouders te ondersteunen tijdens het gesprek.

De methode wordt ingezet tijdens zogenaamde *transitiemomenten* - er zijn inmiddels ook een preSPARK, SPARK36 en SPARK60 - waarop kind en ouders een volgende fase bereiken, zoals de overgang van baby naar peuter.

Het gesprek bestaat uit drie stappen, waarbij wordt teruggekeken op de afgelopen periode, gereflecteerd op de huidige en vooruitblijkt op de komende. Eerst krijgen ouders vragen over hoe het met hen

'Jeugdverpleegkundigen vragen door over de zorgen en vragen van ouders'

en hun kind gaat op zestien verschillende gebieden, variërend van gezondheid tot gedrag en van de ontwikkeling van het kind zelf tot factoren uit de omgeving. Dan vragen jeugdverpleegkundigen door over de zorgen en vragen van ouders, of er eerder ondersteuning is geweest, of die heeft gewerkt en in hoeverre er nu nog hulp nodig is. Alle gegevens komen op een matrixformulier. De jeugdverpleegkundige maakt ook een eigen inschatting vanuit diens kennis over de normale ontwikkeling. De inschattingen van ouder en professional, zowel de overeenkomsten als de discrepanties, worden door hen beiden besproken en leiden tot een risico-inventarisatie. Ten slotte maken zij samen afspraken over de best passende vervolgstappen als dat nodig is.

Onderzoek naar effectiviteit

Het Nederlands Jeugdinstituut nam de methode eind 2021 op in de databank Effectieve Jeugdinterventies, met als beoordeling 'effectief volgens goede aanwijzingen'. Er zijn verschillende grootschalige onderzoeken uitgevoerd naar de SPARK-methode, met name naar de SPARK18. Deze is ontwikkeld en getest op haalbaarheid in nauwe samenwerking met jeugdverpleegkundigen. Hierbij zijn de validiteit, betrouwbaarheid en gebruiksvriendelijkheid onderzocht in cross-sectionele studies. Ouders en jeugdverpleegkundigen zijn over het algemeen positief over de methode en de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid tussen professionals is voldoende tot zeer goed.

De voorspellende waarde van de risico-inventarisatie van de SPARK18 is aangetoond door bij 1.850 kinderen, anderhalf jaar na afname, te kijken naar meldingen bij (toen nog) Bureau Jeugdzorg en Advies- en Meldpunt Kinder mishandeling. Deze bevinding is onlangs bevestigd door onderzoek naar de SPARK18 met een follow-up na tien jaar. Quasi-experimenteel onderzoek laat zien dat de afname van de vraaggesprekken op het consultatiebureau effectiever is bij het signaleren van risico's dan *care as usual*. Verder blijkt uit een *randomized controlled trial* dat de vraaggesprekken tijdens een huisbezoek effectiever zijn bij het opsporen van risico's dan de vraaggesprekken tijdens een bezoek aan het consultatiebureau. Onlangs is onderzoek uitgevoerd naar de

kosteneffectiviteit van de SPARK-methode, de resultaten volgen binnenkort. De publicaties zijn terug te vinden op de website van de SPARK-methode.

Kortom: met de SPARK-methode herken je vroegtijdig risico's, verklein je verschillen tussen jeugdverpleegkundigen en sluiten vervolgacties beter aan op de behoeften van ouders en de mate van risico voor het kind. Recent zijn de SPARK-methode en aanverwante interventies overgedragen aan het Nederlands Centrum Jeugdgezondheid, dat zorg gaat dragen voor beheer, implementatie en doorontwikkeling.

Toekomst

Ingrid Staal denkt dat de SPARK-methode ook bruikbaar is voor professionals uit andere beroepsgroepen, zoals pedagogen. Tijdens de ontwikkeling van de SPARK18 was er al een pilot bij de spoedeisende hulp, bij twijfels rondom kindermishandeling. "Toen viel op dat vooral het contact dat ouders hebben opgebouwd met de jeugdverpleegkundige maakt dat zij veel persoonlijke informatie willen en durven delen. Dit in tegenstelling tot de contacten op de spoedeisende hulp, die vluchtiger zijn." Er loopt ook een onderzoek naar het werken met de SPARK-methode in België, waar de jeugdgezondheidszorg deels anders is georganiseerd. De methode heeft duidelijk potentie als instrument voor vroegsignalering in gezinnen.

tekst: Sanne de Vet

Meer lezen?

- www.spark-methode.nl
- www.nji.nl/interventies/spark18
- www.jgzrichtlijnen.nl/alle-richtlijnen/richtlijn/opvoedondersteuning

Ingrid Staal (2016), *Early detection of parenting and developmental problems in young children: A structured dialogue with parents*. Proefschrift Universiteit Utrecht.